

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EXAMEN PUBLICUM ANNIVERSARIUM

IN

SCHOLA CATHEDRALE
HAVNIENSE

XV CALENDARUM OCTOBRIS

HABENDUM

INDICIT

M. NICOLAUS LANG NISSEN,

RECTOR SCHOLÆ.

Qværitur, utrum sermo vernaculus & ipse sermo græcus
Ablativo Latinorum careat, an non careat.

H A V N I A E 1 8 1 0 .

Typis Directoris JOH. FRID. SCHULTZII,
Aulæ et Universitatis Typographi.

Siebens prædagogiske Studiesamling
København V.

Ne quis tanquam parva fastidiat Grammatices elementa! Interiora enim
velut sacri hujus adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quæ non
modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditio-
nem et scientiam possit.

Quintilianus instit. orat. lib. 1. cap. 4. sect. 6.

Conspectus Argumenti.

§. 1.

Cavendum esse, ne invicem discordent doctrinæ, quibus juvenilis animus instituendus est. Exempla nonnulla discrepantiæ, qvæ in lingvis docendis deprehendi videntur.

§. 2.

Ut lingvarum doctores in iis docendis, quæ omnibus lingvis communia sunt, idem judicium seqvantur, oportere. Grammaticæ danicæ scriptores, ut in aliis rebus inter se dissentiant, ita et in casibus exhibendis mirum quantum discordare.

§. 3.

Causam hujus discrepantiæ esse videri, quod casuum notionem finixerint sibi aut variam aut omnino obscuram, qvodque veteres etiam latini et græci sermonis Grammatici hac in re quoque inter se discederint. De casibus et vero sensu huic vocabulo subjiciendo accuratius inqviritur.

§. 4.

Ablativum in arte grammatica græci sermonis immerito desiderari, etiam exemplo grammaticorum veterum latinorum, qvi de septimo et quidem octavo casu latinorum, deqve sexto Græcorum casibus addendo disputant, docetur. Attamen sextum casum apud neminem Grammaticorum græcorum

corum invenire licet, græcoqve sérmoni omnes Grammatici latini et qvidem ipse Qvintilianus abjudicare videntur.

§. 5.

Vetustissimos vero rerum grammaticarum scriptores inter nos, et juniorum qvoqve non nullos, omnes sex casus atqve adeo etiam Ablativum lingvæ vernaculæ tribuisse. Ostenditur præterea, ablativo addito opus esse, si qvis, enunciatum libri lingvâ vernaculâ scripti interpretatur, omnes verborum connexiones variasqve, qvibus inter se conjunguntur, rationes accurate sibi explicare volet.

§. 6.

Agitur de *præpositionibus* lingvæ vernaculæ, ablativo inservientibus, deqve ablativo temporis, ut vocant, et ablativo consequentiæ, etiam hic obvio. Qvin exempla afferuntur *verborum*, qvæ ablativum manifesto amplecti videntur.

§. 7.

Dativum græcæ lingvæ, ubi loco Ablativi Latinorum usurpari dicitur, habendum esse non dativum sed ablativum, qvi a græco sermone non magis qvam a sermone vernaculo abesse possit. Sermonem qvoqve hebraicum omnibus sex casibus gaudere videri,

§. 8.

De lingva teutonica, gallica et anglica ita iudicium fertur, ut illa quinque priores casus exhibere, hæ vero ut genitivo ita et ablativo carere dicantur. Triplex tandem observatur diversitas, qvæ in casibus effingendis inter lingvas in universum intercedere videntur.

§. 1.

Ut in omni institutione caveri oportet, ne, qvæ tradantur, inter se discordent sibique repugnant, ita in juvenili imprimis ætate eruenda videndum est, ne male congruant doctrinæ, quibus illam ætatem imbui fas est. Alioquin enim fiet, ut tenera mens, cum discordes secum disciplinas ipsa expedire nequeat, turbetur, alteraque doctrina alteri officiente neutram in animum penitus descendere sinat. Quam ob rem jure meritoqve monent pueritiae magistri, ut ne præceptores in rebus scholasticis nimio omnia vertendi studio indulgeant, neve in his æquo plus sibi licere putent; quod junioribus præsertim accidere solet præceptoribus, qui, novitate munieris capti, dum singula emendare cupiunt, interdum singula confundunt. Cautæ et circumspecto judicio hic agi decet. At vero de hoc ita est judicandum, ut non superstitione inhærendum putemus inveteratis disciplinæ vitiis (quod ab honesto et religioso doctore non exspectare debes) sed ut in talibus vitiis investigandis novisque in locum illorum reponendis modum non excedamus. Quo magis autem in eo enitimus, in quo initi summo opere debeamus, ut institutionis erroribus medeamur, eo magis in periculum adducimur cautionis istius, nec sine magno juventutis detimento, negli-

negligendæ. Quantas enim in omni studiorum genere turbas excitaverit inconsideratus iste rerum novarum amior, neminem fugere opinor; nec vero minores, imo longe maximas, in institutione puerorum molestias creasse putandus est. Sed de omnibus disciplinis hic agere neutquam in animo est; pauca tantummodo de ea, quam in linguis docendis deprehendisse mihi videor, discrepancia disserere lubet. Quæ ideo quoqve exempla nobis aliquot suppeditabit. Quia in re ultimum quoddam experta est hodie et adhuc patitur sermonis nostri ratio, si orthographiam spectas; quâ nihil cogitari potest magis varium et inconstans. Ita inter se dissident nostræ ætatis scriptores, nec illi modo frivoli et ignobiles, sed et diligentissimorum et æstimatione summa dignissimorum hominum non nulli, ut etiam hujus rei haud imperitis, nedum juvenibus incogitantibus, parum nonnunquam constet, quid sequantur; quod enim alteri placet, alteri plane displicet. Quid dicam de vocabulis technicis in arte grammatica usurpatis, quæ, ab antiquissimis inde lingvæ græcæ et latinæ grammaticis nobis tradita, quamvis non omni ex parte satis apta videantur, tamen vel ob vetustatis religionem retineri merentur? quæ vero recentiorum in primis lingvarum magistri aut cum novis prorsus commutare necesse habuerunt, aut tam diversâ ratione cum vertere tum explicare conati sunt, ut haud raro difficile sit intellectu, quænam notio vocabulis insolitis recensque factis subsit. Nolo te morari, L. b!, in exponendis, quæ haud ita pridem Batavi Hemsterhuisius, Valchenaerius et Lenneppius, viri doctissimi, nuperrime inter Germanos Tredelenburgius, illis ducibus, postqve eum alii, in emendanda ratione grammaticæ græcæ haud infeliciter nec sine successu tentarunt.

De

De quo cum alibi a me dictum sit, plura hic dicere supersedeo, nisi ut moneam, quod nuperrime professus est novissimus in Grammaticis græcis autor, idem vero inter paucos facile princeps, Aug. Matthiæ¹), institutionem litterarum græcarum hac ratione non solum turbari, sed et, quod maxime mireris, difficiliorum inque multis jejunam reddi et, ut ita dicam, a summo petitam. Quænam sententia superior evasura sit, exspectandum nobis est; equidem, dum partibus priorum Grammaticorum me adhuc addictum in hac re profiteor, nequeo incuriosus turbas ex tali discrepantia ortas et amplius orituras spectare; nec negari potest, quin, qui juvenes literis græcis ex doctrina novitia imbuti fuerint, multo maiore cum difficultate ad pristinam artem reddituri sint, si quidem reddituri sunt, quam qui ex doctrina priore has literas percepient, si ad contrariam partem essent transituri. At silentio præterire nequeo hic multitudinem articulorum, quam gallicæ lingvæ tribuunt grammatici, quorum duos, partitivum nempe et indefinitum, ut vocant, ex arte grammatica lingvæ hujus ita expellendos esse arbitror, ut definitus modo et unitatis articulus, rectius vero indefinitus appellandus, soli retineantur. Quantas enim excitare debeat in animo juvenum turbas tam immensus articulorum numerus, quamque levi ratione nitatur, quis est, qui non videt?

§. 2.

Sicut igitur in aliis disciplinis, quæ juventuti scholasticae traduntur, optandum est, ut ejusdem disciplinæ doctores eandem ejus

¹) Ausf. griech. Sprachlehre, Leipzig. 1807. 8. Præfat. Pag. XVIII.

ejus docendæ rationem, quatenus fieri potest, teneant, sic etiam optare fas est, ut lingvarum magistri in iis docendis, qvæ omnibus lingvis communia sunt, idem judicium sequantur. Ad quam rem aliquatenus juvandam hisce pagellis paululum aliquid pro virili conferre cupio.

Ars grammatica lingvæ vernaculæ lustris proxime prætorlabris complures nacta est interpretes, qui in expoliendo ipso sermone legibusque ejus bene scribendi constituendis operam sedulo navarunt. Inter quos longe eminere utique censendi sunt viri illustrissimi J. Badenius et Abrahamsonius, quorum ille arte grammatica ratiocinationibus solertissimis innixā, hic ingeniosissimo eodemqve acutissimo libri istius judicio, ephemeridibus literariis inserto, præcipue de lingva vernacula optime meriti sunt. Quorum humeris absqve dubio instituisse credendus est, si posteriorum grammaticæ danicæ scriptorum aliquis forsitan rectius quid vidisse persvaserit sibi. Compositis vero inter se, et qui Badenio nostro præivere, quique eundem secuti sunt, literarum danicarum scriptoribus, mirum quantum dissensionis in rebus non solum similibus sed plane iisdem deprehendere licebit. Ut enim alia plurimataceam discrepantiæ specimina, paucissima tantummodo hic de casibus lingvæ danicæ, quales a Grammaticis exhibentur, et quidem de illorum numero, qui ab alio aliis instituitur, cum hanc scribendi nacti sumus provinciam, disputare in mentem venit. Quibus vero minimus est in nominibus inflexionum vel casuum numerus, duos modo tresve perhibent casus, quorum Petrus Syv¹⁾, Badenius

¹⁾ P. Syvs danske Sprogkunst. 1685.

Badenius ²), Böeghius ³), Langeus ⁴), Hagerupius ⁵), Hallagerius ⁶), Tilemannus ⁷), Schneiderus ⁸), Todeus ⁹) et Abrahamsonius ¹⁰) duos, nominativum et genitivum, unicus vero Höysgaardius ¹¹) tres affert; quatuor casus recensent Des Campeauxius ¹¹) et Thonboeus ¹²) nominativum, genitivum, dativum et accusativum; nos ¹³) si de nobismetipsis dicere fas est, vocativo addito, quinque enumeramus; omnes sex casus Latinorum habent Donati dani ci autor ¹⁴) (Nannestadius), E. Pontoppidanus ¹⁵), autor grammatis-

- ²) J. Badens raisonnerede danske Grammatik.
- ³) Böeghs Udtog af den danske Sproglære.
- ⁴) Lange dänische Sprachlehre für Deutsche, Kiel 1787. denuo edidit Abrahamson.
- ⁵) M. Hagerup principes généraux de la langue danoise.
- ⁶) L. Hallager fransk Sproglære. 1798.
- ⁷) Tilemanns dänisches Lesebuch für Deutsche nebst einer kurzen dän. Sprachlehre. 1800.
- ⁸) F. Schneider a danisch Grammar for Englishmen.
- ⁹) J. C. Tode dänische Gram. für Deutsche. 1797.
- ¹⁰) Höysgaards accentueret og raisonneret Grammatik, som viser det danske Sprog i sin naturlige Skikkelse; og, methodisk Forsøg til en fuldstændig dansk Syntax.
- ¹¹) Des Campeaux les éléments de la langue danoise.
- ¹²) P. Thonboes dansk Grammatik. 1806.
- ¹³) Dansk Sproglære, 1808.
- ¹⁴) Dansk Donat for Børn, Kbhavn 1761. 8. Neqvid Nimis.
- ¹⁵) E. Pontopidiani Grammatica danica. 1667.

maticæ danicæ Ottensi¹⁶⁾ vulgatae, Winsnæsius¹⁷⁾ et Werfelius¹⁸⁾; ubi tamen observare oportet, Badenium pronominibus vel quinque, Abrahamonium et Schneiderum iisdem quatuor casus adnumerasse, Todeumque, etsi de duobus modo antea locutus sit casibus, ceteros tamen omnes alio loco, ubi de Præpositionum regimine disputat, recensuisse; quod idem fere Petro Syv accidisse dicendum est. Vides, L. b!, immanem quantam Grammaticorum nostrorum dissensionem in eodem nec valde difficili arguento tractando, qværesque forsitan causam, unde tandem illam dissensionem natam esse vero simile sit.

§. 5.

Mihi vero videntur in hac re ideo præcipue tantum discrepare, quod casuum notionem animo fixerint sibi aut variam aut obscuram omnino. Cum enim alii casus male interpretarentur solas nominum inflexiones oculis subjectas, alii vero rectius, nullā inflexionum ratione habitā, accidentia conjunctionum (Forhold), quibus res altera alteram secum junctam attingere solet, intelligerent, fieri non potuit, quin ex tam diversis argumentationum viis ad diversos plane exitus pervenirent. Ad hoc accedit, quod ne veteres quidem priscorum sermonum grammatici, latinum et græcum dico, ipsi secum conspirasse, omnes vero, quem ablativi casum latinæ lingvæ vindicare cogerentur, græcæ detraxisse visi sint.

¹⁶⁾ Anfangsgründे der dänischen Sprache, Ottensen, 1744. 8.

¹⁷⁾ M. Winsnæs Vinterastener anvendte paa Betragtninger over Twilling-folkets Sprog. 1807.

¹⁸⁾ Dansk Grammatik.

sint. Quod recte fecerint necne dijudicaturi, opus est, ut paulo accuratius, quam fieri solet, de casibus loquamur, verumque huic vocabulo sensum subjicere sedulo conemur. Jam vero, quamvis, cum a *cadendo* nomen traxerit, ut græcum $\pi\tau\omega\sigma\varsigma$ a $\pi\tau\omega\omega$, $\pi\iota\pi\tau\omega$, notionem inflexionis videatur necessario comprehendere, jure tamen videor inhi casus interpretari non solas nominum inflexiones et syllabarum mutationes, quibus eos quidem in lingvâ latinâ et græcâ præsertim innui videntur, sed ipsas accidentes comparationes nominum in eodem enunciato conjunctorum, quibus alterum ad alterum affectum sit, sive nominum mutationes sequantur, sive non sequantur. Quin ipsa quoque primaria nominis positio, ut ajunt grammatici, seu, ut vulgo audit, Nominativus, quem abusive tantum casum appellari ait Priscianus, quod ex ipso nascantur omnes alii, jure meritoque, si quid ego judico, casus habenda est, quippe cum et ipsâ rei alterius cum altera conjunctio, ad naturam casuum necessario pertinens, significetur. Egregie itaque in hoc errarunt veteres grammatici latini, quorum Diomedem et Priscianum nominare hic sat habeo, qui, casus interpretantes, nunquam non de immutatione syllabarum cogitarunt, eosque jam de variatione compositionis per immutationem novissimæ syllabæ, jam de declinatione nominis vel aliarum casualium dictionum, quæ sit maxime in fine, explicant¹⁾). Hæc prima mali labes, hic fons omnis discrepantiæ hujus putandus est. At mutationem syllabarum ad veram casum indolem non ita necessario pertinere, ut ab illa segregari prorsus nequeat, vel ex eo apparat, quod

B 2

pluri-

¹⁾ vid. Putschii gram. lat. autores antiq. Hannoviae 1605. 4. pag. 276 et 669.

plurimis abundat latius sermō vocabulis; nullā omnino positionis mutatione factā, plures casus experimentibus; quæ terminationes alioquin omnes e casuum numero ejicerentur. Jam vero nonne multas idem sermo voces habet, quæ altero vel utroqve in numero inflexione emni carent, ideoque, quod, si syllabarum species terminationem, nullam omnino a prima positione patiantur declinationē (*ἐγκλιση*), indeclinabilia vocantur? Quis vero voces has, cum aliis conjunctas, accidentia diversarum comparationum plene signare negabit? Exemplo utamur, si placet, vocum *cornu* et *pondō*. Utramqve vocem, etsi commutationem syllabarum nullam admittat, per omnes tamen casus duci, nemo non videt; ut enim recte dicitur: *hoc cornu* mihi est, *hujus cornu*, *huic cornu*, *hoc cornu* teneo, *o cornu!* *hoc cornu* lator, sic nec minus bene dico: *hoc pondō*, *hujus pondō*, *haec pondō*, *horum pondō*¹). Gaudent utique voces istae omnibus casibus; declinatione non gaudent. Et vero ita se res habet. Casus (*πτωσεις*) esse possunt sine declinatione; declinatio (*κλισης*) sine casibus esse nequit.

§. 4.

Hinc intelligitur, quid de eo sentiam, quod in arte grammatica sermonis græci casus Ablativus prorsus desideretur. Ut enim latinæ lingvæ vocabula, quæ absqve immutatione syllabarum plures casus notant²), his casibus carere non dicenda sunt, ita neque

¹) cf. E. J. A. Seyfers auf Geschichte und Kritik gegründete lat. Sprachlehre Brandenb. 1798-1802. 5 part. §. 643.

²) *Templum puta, mensis* (nom. *mensa*) *greges, nihil.*

que græci sermonis vocabula, quamvis Ablativus ejus, ratione formæ, a Dativo non differat, Ablativo destitui dicere fas est. Nec prætermittendum hic esse videtur, quod ipsi veteres grammatici latini, si verum spectas, mecum hoc in argumento facere putandi sunt, cum de septimo casu, quin de octavo, Latinorum casibus addendo, disputant. Cum enim hic septimus casus (est vero Ablativus sine præpositione usurpatus, e. g. *hastā percussus*, *Hectore fortior &c.*) ab Ablativo formâ plane non sit diversus, nec octavus casus (quando iper dativum dicimus, ideoqve et hic sine præpositione, quod per accusativum cum præpositione dicendum erat, ut "*clamor it cælo*" pro in cœlum) a Dativo, novi casus isti ob hanc causam unice adjecti esse videntur, ut novam aliquam mentem, quasi a notione usitatissima Ablativi et Dativi discedentem, præ se ferre existimarentur. Ita enim de septimo casu Consentius ait: "esse hunc ad intellectum necessarium, etsi a declinatione remotus sit" ¹⁾). Quas vero nugas et plenius exponere et diligentius refellere omitto; nec tu, L. b!, omissas desiderabis, quærum si te lectioni dederis, in multis vix risum, ut Putschii verbis utar, in plurimis vix somnum tenebis. Neque pauca ista, quæ jam de iis monita sunt, non supervacua habuissem, nisi casu magis quam consilio accidisset, ut aliquam sententiæ meæ lucem, quamvis diversa prorsus lege rem ipsam metientes, affundere videarentur, haberentqve tamen eam autoritatem, ut etiam apud diligentissimum orandi magistrum, Quintilianum ²⁾), reperiam, jam ante

¹⁾ vid. Putschii aut. lat. pag. 2032.

²⁾ Quint. inst. orat. lib. I. c. 4. pag. 83. ed. Spaldingi.

ante ejus tempora quæri solere, sitne apud Græcos vis quædam sexti casus, et apud Latinos quoque septimi. Aliud est, si quis quærat, cum ita loquatur Quintilianus, num verē Græcis antiquissimisque eorum Grammaticis defuerit casus ille sextus, necne. Quod equidem nec negare nec affirmare pro certo ausim; vero tamen similius est, casum hunc, si cum Latinorum Ablativo comparari debet, illis defuisse. Licet enim nullus negaverim, verba Quintiliani nuper laudata, ubi sola spectantur, ita accipi posse, ut casum hunc græcis haud defuisse facile credas, est tamen, quod, ubi ceteris conjuncta leguntur, prohibet, quo minus id mihi persvadeam, cogitque, ut de sexto illo Græcorum casu idem existimem, quod de septimo atque adeo et octavo Latinorum. Nec sane majoris facio judicium Prisciani de hac re, ubi Latinos etiam Ablativum suum a vetustissimis Græcorum Grammaticis accepisse sibi visos esse ait¹⁾, sextum quippe casum dicentibus ἐγενόθεν, ἐμεθεν, eumque non solum ablativi vim possidere, sed etiam præpositiones assumere, ut: ἐξ ἐμεθεν γαρ φασ κακο εμεναι: Homerus. Ut enim oportet fateri, adverbialem potius quam ablativam speciem habere hæc verba, ita, si aliquando sermo græcus tali casu usus fuisset, etiam adhuc profecto manere debuisset. Præterea apud neminem Grammaticorum græcorum, quos equidem novi, casum aliquem sextum vel ullam ejus appellationem invenire fas est; præter enim ὀνοματικην (aliis ἀνθειαν) γενικην (aliis κτητικην et πατρικην) δοτικην (aliis ἐπιτελτικην), αἰτιατικην, κλητικην (aliis προτεχνευτικην) πτωσιν nullum alium casum commemorant nec Theodorus

¹⁾ Prisciani Gram. libr. 18. lib. 5. pag. 672 cf. Diomedem de orat. pag. 303 apud Putschium.

rus ¹⁾) nec Dionysius Thrax ²⁾). Huc accedit, quod omnes Grammatici latini Ablativum non solum græco sermoni detrahunt ³⁾, sed ita sibi et quidem latino sermoni vindicant, ut illi plane proprius dicatur, ideoque nominatim *casus latinus* sit appellatus ⁴⁾. Quid quod Quintilianus, qui instar omnium Grammaticorum haberi meret, idem testatur, cum de externis (id est græcis) nominibus agit, an eādem ratione, quā latina, ea per casus duci conveniat, nihil vero ex latinā ratione mutandum censem, quia, cum sit apud Latinos casus ablativus, quem Græci non habeant, parum conveniat, uno casu latino, quinque græcis uti ⁵⁾. Acquiescendum igitur hīc nobis est ita, ut credamus, Græcos, ut videtur, Latinorum Ablativo caruisse, ejus vero loco jam Genitivo jam Dativo usos fuisse. Id vero mirari licet, Græcos tam accuratā, et quidem propemodum, ut non nullis videtur, molctā, diligentia in declinatione verbi (*τη ἐγκλισει τας ἔνοματος*) versatos, contra in declinatione nominis (*τη κλισει, πτωσει τας ὀνομάτος*) tam male parcōs et maligne tenaces variationum fuisse, ut singulari terminationē eas notiones, quae Ablativo Latinorum propriæ sunt, aque Dativi indole tam miris modis abhorrent, signare non cogitaverint; nec minus, immo magis, mireris, Grammaticos posteriores in arte grammatica græcarum litterarum illo casu usos non esse, Latina intuentes;

quod

¹⁾ vid. *γραμματικη εισαγωγη* in collectione Rector. græc. ab Aldo curata. Venetiis. 1495-1508. fol. Tom. I. p. 4.

²⁾ vid. Fabricii Bibl. gr. T. 6. 1798. 4. pag. 315.

³⁾ vid. in Putschii coll. Diomedem pag. 277, Donatum, pag. 1749.

⁴⁾ vid. in Putschii coll. Diomed. l. c. et Consentium pag. 2054.

⁵⁾ Quint. inst. orat. I. 5. 59 sed. Spaldingii.

quod utique, res diversas segregando, usui juventutis, utpote latini literis jam imbutæ, inservire debuit.

§. 5.

En, L. b!, causam, cur in numero casuum sermonis nostri tantas turbas moverint Grammatici danici, tantamqve inter eos dissensionem hoc in argumento videas. Cum enim, ut jam expositum est, Grammatici veteres ex sola declinationis flexionumqve varietate numerum casuum constituendum esse censerent, mirum non potest videri, quod sermo vernaculus, flexionum tam inops tenuitatisqve suæ conscius, a quibusdam Grammaticis tam misere casibus donatus sit. Multoqve minus equidem miror, quod in arte grammaticæ nostra Ablativus tam raro occurrat, etsi ex altera parte, cum in vocabulis technicis adhibendis totaqve arte grammatica instauranda veteres autores observantiâ tantâ secuti simus, aliquis non temere exspectaret, ut etiam hac in re idem fecisset. At vero ita quidem vetustissimi rerum grammaticarum inter nos scriptores, nec non juniorum aliquot, ut jam antea dictum est, morem Latinorum secuti, omnes sex casus atqve adeo etiam Ablativum, lingvæ vernaculæ tribuerunt, in quorum numero præcipue nominari merentur, e veteribus, autor Donati danici (N. Nanestadius, in voce titulo inscripta: nequid nimis, latens) nec non autor grammaticæ Ottensenensis, eqve novissimis Winsnæsius, in quo plurima recte cogitata, exqve ipsâ notionum naturâ repetita, qvæ hic pertinent, deprehendere licet.

Quidni et nos exemplum ex iis capimus? Non potest sane dubium esse, qvin, ut ceteros casus prætermittam, de qvibus mi-

nus

nus addubitari solet, Ablativo addito opus sit, si qvis, enuntiatum libri sermone vernaculo scripti interpretaturus, omnes verborum connexiones variasqve, quibus inter se conjunguntur, rationes accurate sibi explicare volet. Si vero qvis recte intelligere dicendus est, qvæ legerit, qvæve ipse composuerit, perfecte cognoscere, ut vere sciat, cur omnia ita composita sint, certoqve confidat, subtiliter et ad leges dicendi orationem elaboratam esse, is qvidem lingvam vernaculaam eādem diligentia, qvā in latina versari solemus, tractabit, eādemqve religione, qvā scriptores latinos exponimus, literas vernaculas interpretabitur. In quo tamen negotio plurima occurrant, necesse est, quæ cum latinis non comparari nequeant, qvæ si in literis vernaculis aliter, quam in latinis, explicari debent, quā fieri poterit, ut mentem juvenilem non confundant? Jam vero, quod ad casus attinet, non id ago tantum, ut ne in iis juvenes turbentur, sed id dico, quod, dum per multum annorum lingvam vernaculaam in schola nostra docui, ipse me doceri passus sum, ad veram, accuratam et subtilem libri danici interpretationem necessario requiri, ut omnibus sex casibus latinorum utaris. Hoc enim persvasum habeo, non solum eo juvari veram ejus intelligentiam, sed ne quidem absqve eo fieri posse, qvin multa et verisimilitudini et lingvarum naturæ repugnantia amplecti, et ad plurima inepta et insulsa confusgere cogarisi. De quatuor prioribus casibus dicere supersedeo. Cui enim opus est, de usu necessario istorum casuum in interpretatione quavis ita doceri, ut nesciat, enunciati subjecta (sic vocant grammatici posteriores a philosophis accepta) ad Nominativos, objecta vero rei ad Accusativos personæque ad Dativos referenda esse, ubi sine præ-

positionum auxilio verbis suis statim subjiciuntur, is qvidem a me non decebitur; neque de hoc cogitasse putandi sunt grammatici nostri, qui duos tresve modo casus sat̄s habuerunt; quapropter nollem etiam aliquem illorum in regimine præpositionum explicando dixisse, eas Nominativum amplecti ¹⁾), quo quid a vero magis abhorreat, eqvidem haud facile video. De Ablativo autem ejusque, ut mihi videtur, usu maxime necessario in lingua vernacula, pauca adhuc disserere liceat.

§. 6.

Age vero præpositiones primum consideremus, quarum in latino sermone aliæ Accusativo, aliæ Ablativo, alia vero utriqve casui inserviunt, in lingua danica vero, nisi Ablativo casu utamur, omnes (tribus exceptis, quæ Genitivum amplecti videntur) quarto casui inservire dicerentur; Dativi enim naturæ, saltem nostra in lingua, repugnare videtur, ut hunc casum præpositiones sequantur. Quid vero? nonne naturæ rei obloqui putandum est, si quis præpositiones in his enunciatis obvias: "jeg ligger *i* Sengen; Bogen staaer *paa* Bordet; han følger *med* sin Broder; hun kommer *fra* Haugen; du reiser *uden* Penge; han lever af Almisse; jeg beder *om* Forladelse; han giver Snak *for* Pengene; han er *under* Vandet; han ruger *over* sine Skatte: "cum Accusativo jungi dicat? Imo dicendæ sunt præpositiones istæ in his enunciatis Ablativo inservire; sunt vero etiam, quæ simul et Accusativo et Ablativo inserviunt, ut: *i*, *paa*, *om*, *under*, *over*. Exemplo sint enunciata

¹⁾ L. Hallager fransk Sproglære, Havniæ 1798. pag. 61.

ciata hæc: "jeg gaaer *i* Seng; han gik *paa* Börsen; de reise Landet *om* (postpositio); han dukkede *under* Vandet; vi lagde os over Skattene; in qvibus eadem præpositiones, qvæ antea cum Ablativo jungebantur, cum Accusativo jungi dicendæ sunt. Ceteræ Accusativo soli inserviunt. Si quis autem dicat, in utroqve enunciato nostro: "jeg ligger *i* Sengen, et: jeg gaaer *i* Seng:" præpositionem *i* Accusativo jungi, æqve absonum id dicerem, ac si in enunciatis: "jeg seer Manden, et: Manden gik bort:" utramque vocem, Manden, nullà sensus ratione habitâ, Nominativo tribueret. Idem etiam de locutionibus ob omissam præpositionem mancis pronuntiandum est, in quibus Ablativum et Accusativum diligenter internoscere oportet, ut, cum dico: "Det skede *Aar 1807*; Fjenden kom *denne Sommer*; han indtraf *sem Dage* efter (adverbium); quæ locutiones de Ablativo, ut vocant, temporis interpretandæ sunt. Accusativum intelligo, ubi de temporis spatio, per qvod factum aliquod duraverit, agitur, ut si dico: "han blev her *sem Dage, tre Aar*" &c. Huc traho etiam imitationem qvalencunqve absolute dictorum lingvæ latinæ, ubi dicitur: "*dette sagt, gik han bort;*" "*hoc dicto abiit;*" qvæ dictio Ablativum absolutum, seu, ut posterioribus Grammaticis placet, Ablativum conseqventiæ latinorum haud male nec sine vi qvadæ orationis imitatur. Quid vero qvod ne *verba* (ἀνθετα) qvidem in sermone vernaculo desunt omnino, qvæ Ablativum amplecti dixeris. Exemplo utor verbi: *beröve*, privare. Non eqvidem inficias iverim, hoc verbum, more plurimis aliis consveto, cum Accusativo et Dativo jungi, ut etiam lingvæ teutonicæ usu venit, ut, si dico: (active) han har berövet din Ven (Dativus) Livet (Accusativus);

(passive): *Livet* (Nom.) er blevet din *Ven* (Dativ.) berøvet af ham. Teutonice: (act.) Er hat deinem Freunde das Leben beraubt, (passiv.) das Leben ist deinem Freunde von ihm beraubt worden." At vero, sicut in lingva teutonica insuper Accusativum et Genitivum amplectitur, ubi dicunt: "Er hat deinen Freund des Lebens beraubt; dein Freund ist von ihm des Lebens beraubt worden;" ita et in lingva vernacula insuper cum Accusativo et Ablativo jungi appetet, ubi dicitur: han har berøvet din *Ven* (Accusat.) *Livet* (Ablat.); din *Ven* (Nom.) er berøvet *Livet* (Ablat.) af ham; *de* (Nom.) ere berøvede alle *Ting* (Ablat.). Eodem modo latine dico: amicum tuum vitā privavit; vitā privatus est amicus tuus; omnibus rebus spoliati sunt." Qvæ locutiones quomodo absqve *Ablativi* usu explicari possint, equidem non video. Atqve idem judico de verbo *mangler*, qvod si in activa specie Accusativo inservire diceretur, e. g. *han mangler Penge*, activum quoqve transitivum ita habendum esset, ut in passivam speciem, si jubeas, transiret; cum autem dici nequeat, *Penge mangles af han*, qvod absonum esset, intelligitur, hoc verbum, æqve a Latinum *abundo*, *indigo*, aut plane intransitivum appellandum esse, qvod tamen minus bene feceris, aut, qvod rectius videtur, Ablativo-transitivum, passivo prorsus destitutum, id est in activa specie cum *Ablativo* jungi, in passivam autem nullo modo, ne impersonaliter quidem, transire. Jure itaque judicare videamus, vocem *Penge* in enunciato isto de *Ablativo* accipiendum esse, ejusque usum a sermone nostro omnino abesse non posse.

§. 7.

Græcam lingvam loco Ablativi latinorum ex parte genitivo, ex parte vero, ut Grammatici volunt, *Dativo* uti constat; quem eqvidem Ablativum esse censeo, nec casum illum a græco sermone magis abesse posse existimo, quam a sermone vernaculo. Exemplo sunto nobis enunciata hæc: *χρεομαι τῳ ἵππῳ*, utor eqvo; *σκηπτῃ ἐλασε*, sceptro percussit; *χειρισσῃ ἐπηρεο*, opibus superbiebat; *ποσὶ ταχυς*, pedibus celer! Qvis, si de Dative ista nomina explicaverit, indoli casus illius contrarium quid agere negabit? Sane, si veram ejus indolem spectas, de Ablativo, non de Dative, intelligere debes. Ut vero paucis, quæ hoc pertinere videntur, dicam, eqvidem enunciata omnia, ubi de instrumento agitur, per quod aliquid fit, sive de causa, ob quam, seu de modo, quo fit, de Ablativo intelligendum esse puto, atque ita eqvidem interpreter, si dicas: *κινεισθαι τῷ σωματί*, corpore moveri, *ἀπειριψῃ ἐπιθυμειν τῷος*, inscitia aliquid concupiscere, *ἀγκεισθαι τῷ*, aliqua re contentus esse, *βιᾳ ἐις ὅποι παρενεται*, vi domum irrumperem, *ξηρισν τῷα θανατῳ*, Φυγη, aliquem capite, exilio plectere, *διαφερειν φεονησει*, consilio excellere, κ. τ. λ. Qvod idein de dictionibus ob omissam præpositionem *ἐν* imperfectis, ubi locus vel tempus indicatur, arbitror, itemque de locutionibus, in quibus præpositio *συν* desideratur, qualis est: *ἀνεβανον χειρι πολλῃ*, ascenderunt cum magna manu, id est, exercitu magno. Atque itidem præpositiones *ἐν*, *συν*¹⁾, *ἀμα*, *ἄνα* (pro *ἐν*) *ἀμφι*, *μετα*, *παρα*,

¹⁾ Longe aliud esse appetet, ubi verbum cum præpositione compositum nomen amplectitur; ut: *συγκν τῷι*, quod dativo inservire recte dixeris.

παρα, περι, προς, ἐπι, qvoties Dativus inservire a grammaticis dicuntur, eqvidem Ablativum, non Dativum, amplecti existim.

De sermone hebraico, quod rem præsentem attingit, iudicium ferre in promtu est. Etsi enim in multis differat ab indole plurimarum lingvarum occidentalium, nec possit exspectari, ut sermo omnium, quas qvidem noscere licuit, vetustissimus in casibus adhibendis certis omnino legibus adstrictus sit, attamen omnibus sex latinorum casibus, atque ita qvidem etiam Ablativo, manifesto gaudet. Qvod cum vulgo observari non solitum sit¹⁾ , exemplo vocis דָבָר ordinem totum declinationis exponere haud superfluum habeo. Est vero is. Sing. N. זְבָר (יִתְהֹה) G. זְבָר D. זְבָר (יִתְהֹה) Ac. זְבָר Voc. זְבָר Ab. מְבָרֵךְ Plur. N. זְבָרִים G. זְבָרִים Ac. זְבָרִים Voc. זְבָרִים Ab. מְבָרִיךְים Et hoc vel. Nec non plura dabit sermo hic exempla Ablativi sola constructione et orationis tenore signati, qvorum est, qvod dicitur in libro Geneseos, c. 6. vers. 11: וְאַתָּה תַּהֲרֹךְ הָמֶס, et impleta erat terra vi," in qva dictione Ablativum vocis חָמֵס sine auxilio præpositionis exprimi appetet.

§. 8.

Qvod vero lingvam teutonicam attinet, omnis qvæstio nostra, si Ablativum spectas, solas præpositiones comprehendere videtur, qvarum equidem *aus*, *mit*, *nebst*, *samt*, *seit*, *von*, *auf*, *in*, *unter*, ubi dicitur: "aus dem Wasser errettet werden, mit einem gehen, ich war da nebst (samt) vielen andern, er hat es seit der Zeit nicht gethan, er sprach von dem Bruder, er steht auf dem Berge, schwimmt in dem Wasser, sitzt unter dem Baume, potius Ablativo quam Dativus inservire dixerim. Cum autem pærterea nusquam casus hic lingvæ teutonicæ usu veniat, in locum ejus vero partim Genitivus, more Græcis solito, partim Dativus subji-

1) Lingvam hebraicam omnibus plane casibus carere ait D. H. Schlegel in libro inscripto: om det danske Sprogs Fordele og Mangler i Sammenligning med det Tydske og Franske. Kjøbenhavn 1763. 8. pag. 50.

subjiciatur, nec tamen non alias præpositiones cum Dativo jungi fatendum sit, majore forsan incommodo quam commodo aliquis fore existimaverit, si harum solummodo præpositionum causâ Ablativum, alioquin prorsus inutilem, admissura sit ars grammatica lingvæ teutonicae. Nec nos istud moramur; cupimus enim rem grammaticam expedire, non vero eandem, ubi semel explicita sit, impedire, rerumqve novitate denuo turbare et perplexam reddere. Cæteris qvinqve casibus latinorum lingvam teutonicam gaudere manifestissimum est.

Alia quidem ratio est lingvarum, qvarum casus solis præpositionibus, nominibus præpositis, effingere licet, qvales sunt Anglica et Gallica, qvæ omni prorsus declinatione carere dicendæ sunt. Atqve, si verum spectas, ne casibus quidem, Nominativo et Accusativo exceptis, qui orationis tenore et quidem sola constructione verborum inter se diversi sunt, gaudere videntur; ceteros, usu et auxilio præpositionum, unice ferè efficiunt vel potius imitantur. Ut enim Anglorum sermo Genitivum et Dativum latinum præpositionibus *of* et *to* exprimere studet, sic idem de gallicæ lingvæ præpositionibus *de* et *à* fateri oportet; ubi enim dico: "the love of God, l'amour de Dieu, amor Dei, aut: I give the Book to your Son, je donne le livre à votre fils, do filio tuo librum, neque Genitivum neque Dativum anglica gallicave lingva exprimere potuit, at vero casus istos modo periphrasi qvalicunque, auxilio præpositionum, imitari, qvas præpositiones nec Genitivum nec Dativum, unicè vero Accusativum, amplecti manifestum esse videntur. Qvod quidem in anglico sermone admodum planum est, nec in gallico amplius offendere poterit Articulus definitus, ut dictus est, Genitivi et Dativi *du* et *au*, qvem nihil aliud esse quam præpositionis et articuli contractionem pro *de le* et *à le*, non solum luculenter docuerunt Autores Academiæ Gallicæ novissimique ejus lingvæ Grammatici, illos secuti, verum etiam ex vocibus, quæ ob inseqventem vocalem formam priorem retinent, ut: *l'enfant*, *de l'enfant*, *à l'enfant*, manifesto appetat. Idem vero de

de articulis *des* et *aux* pro *de les* et *d'les* valere in promtu est. Qvamobrem et cum novissimis gallice lingvæ Grammaticis ex parte fecerim, qui, dum Genitivum et Dativum ex arte grammatica istius lingvæ ejiciendos esse censuerunt, illud recte mihi fecisse videntur, quippe cum ille casus nunquam sine auxilio præpositionis signari possit; in Dative vero itidem expellendo minus caute egisse putandi sunt, cum, qvod etiam anglicæ lingvæ usu venit, hic interduin, nulla præpositione interposita, verbo suo statim subjiciatur, ut, eam dicitur: "*je vous l' assure; je lui* (Dat.) *donne l' argent.*" *I give him* (Dat.) *many Thanks; I give your Son the Book.*" Quid vero? cum lingvæ hæ Genitivo prorsus carere dicendæ sunt; nec magis Ablativo, qvem Angli auxilio præpositionis *from*, Galli vero eodem modo qvo Genitivum, signari ajunt, alterutram gaudere dixerim; qvod enim de præpositionibus *of* et *to* dictum est, etiam in propositionem *from* plane convenit, nec de Ablativo Gallorum aliter qvam de Genitivo judicare licet.

Ex quibus, quæ dicta sunt, lingvas in casibus effingendis diversa ratione uti, intelligitur, nec denique prorsus a re nostra alienum erit observare, eo præsertim invicem differre, qvod aliæ, ut latina, græca et teutonica, præsertim flexuum auxilio, aliæ solo usu præpositionum, ut gallica, anglica et itala, aliæ porro, ut lingva vernacula, maxime verborum constructione et orationis tenore casus designent.

Restat, ut te, L. b!, cujus causa scriptione hac proluserimus, certionem faciamus. Examen publicum ac solemne, ut edicto regio res scholasticas ordinante præscriptum est, in schola nostra habendunt eo ordine iisque diebus, qvos proximæ pagellæ exhibent, rite indicimus, cui ut interesse velint, qvicumque literis, juventuti rebusque nostris bene cupiunt, officiocissime rogamus atqye speramus.

S c h e m a

over

Examinationens Gang ved den offentlige Examens i September 1810
i Københavns Cathedralskole.

Mandagen den 17 Sept.

Formiddag.
9-11. Græss. III Klasse.
11-1. Naturhistorie. III Kl.
Eftermiddag.
Candidaterne.
3-6. Cicero de officiis, Physik, Naturhistorie.

Tirsdagen den 18 Sept.

Formiddag.
9-12. Dansk. IV og III Kl.
12-1. Physik. II Kl.
Eftermiddag.
3-6. Mathematik. III og IV Klasse.

Onsdagen den 19 Sept.

Formiddag.
9-11. Latin. IV Kl.
11-1. Latin. III Kl.
Eftermiddag.
3-4½. Mathematik. I Kl. a. 4½-6. Mathematik. I Kl. b.

Torsdagen den 20 Sept.

Formiddag.
9-12. Græss. II Kl.
Eftermiddag.
3-6. Historie og Geographie. III Kl.

Fredagen den 21 Sept.

Formiddag.
9-10. Hebraïs.
10-1. Tydsk. III og II Kl.
Eftermiddag.
3-6. Cicero de officiis IV og Religion III Kl.

Løverdagen den 22 Sept.

Formiddag.
9-12. Dansk. II Kl.
12-1. Naturhistorie. II Kl.
Eftermiddag.
3-6. Historie og Geographie. I Kl.

Mandagen den 24 Sept.

Formiddag.
9-11. Latin. II Kl. a.
11-1. Tydsk. I Kl.
Eftermiddag.

Tirsdagen den 25 Sept.

Formiddag.
9-11. Latin. II Kl. b.
11-1. Physik. I Kl.
Eftermiddag.
3-6. Mathematik. II Kl.

Onsdagen den 26 Sept.

Formiddag.
9-11. Græss. I Kl. a.
11-1. Græss. I Kl. b.
Eftermiddag.
3-6. Fransk. II og I Kl.

Torsdagen den 27 Sept.

Formiddag.
9-12. Dansk. I Kl.
12-1. Naturhistorie. I Kl.
Eftermiddag.
3-6. Historie og Geographie. II Kl.

Fredagen den 28 Sept.

Formiddag.
9-11½. Religion. II Kl.
11½-1. Anthropologie. I Kl.
Eftermiddag.
3-6. Religion. I Kl.

Løverdagen den 29 Sept.

Formiddag.
9-11. Latin. I Kl. a.
11-1. Latin. I Kl. b.
Eftermiddag.

Stilene udarbeides saaledes:

Onsdagen den 19 Sept. Efterm.
Latin Stil IV og III Kl.

Fredagen den 21 Sept. Efterm.
Latin Stil II Kl.

Løverdagen den 22 September.
Eftermiddag. Fransk Stil
IV Kl. og Tydsk Stil III
Klasse.

Torsdagen den 25 September.
Eftermiddag. Dansk Stil
IV og III Kl.

Fredagen den 28 September.
Eftermiddag. Dansk Stil
II Klasse.

De Candidater, som i Aar dimitteres til Academiet, ere:

- 1) Jørgen Andersen Bølling, en Son af Hr. L. A. Bølling, Contrôleur ved det Kongelige Theater;
- 2) Andreas Gottlieb Rudelbach, en Son af Hr. Skreddermester S. Rudelbach;
- 3) Frederich Thomsen, en Son af Hr. Grosserer Thomsen, og
- 4) Carl Malling, en Son af Hr. Conferentsaad C. Malling, Kongl. Historiograph og Medlem af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, Commandeur af Dannebrog.

五言律詩

三

Geographical Name Card for our African Game ! Enclosed are also